

บทที่ 1 บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยได้เริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2504 นั้นนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างรวดเร็ว จากการพัฒนาที่เกิดจากหน่วยงานทางภาครัฐที่เข้ามาสู่ชุมชนทั่วประเทศ โดยเฉพาะภาคอีสานที่ถูกขนานนามว่าเป็นดินแดนที่ “ทุรกันดาร” อย่างยิ่งตั้งนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงให้ความสำคัญในการพัฒนาภาคอีสานเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตทางการเกษตร เพราะจุดเด่นของภาคอีสานคือ มีพื้นที่ขนาดใหญ่ และมีพื้นที่ว่างเปล่าเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงเหมาะที่จะพัฒนาและผลักดันให้ปลูกพืชเศรษฐกิจแต่จากการพัฒนาดังกล่าวที่มุ่งเน้นในการทำการเกษตรเชิงธุรกิจหรือทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว (Mono-cropping) นั้นได้ส่งผลกระทบต่อระบบความหลากหลายทางชีวภาพเป็นอย่างยิ่ง เพราะระบบการผลิตพืชเชิงเดี่ยวเพื่อมุ่งเน้นในด้านกำหนำย หรือ แลกเปลี่ยนเป็นเงิน ส่งผลให้เกษตรกรจำเป็นต้องพึ่งพาทุนจากภายนอกเป็นหลัก ประกอบกับความมั่นคงทางสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรมีน้อยเนื่องจากการผลิตในระบบดังกล่าวเกษตรกรไม่สามารถผู้กำหนดราคาผลผลิตได้เองอีกด้วย รวมไปถึงต้องขยายพื้นที่ในการเพราะปลูกให้กว้าง และมีการใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตอีกด้วย ซึ่งแตกต่างจากระบบทำการเกษตรแบบผสมผสานซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพมากกว่าเป็นสิ่งที่สามารถประกันความเสี่ยงต่อสภาพเศรษฐกิจ และสภาพความมั่นคงของอาหารในระบบครัวเรือน และชุมชนของเกษตรกร

จากการการศึกษาภาคสนามเบื้องต้นภายใต้โครงการ “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ในปี พ.ศ. 2549 พบว่ามีเกษตรกรบางรายได้แยกตัวออกจากชุมชน ไปอาศัยอยู่ที่สวน หรือ นา แบบถาวรและ กึ่งถาวร เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรในลักษณะเกษตรผสมผสาน ที่มีหลายกิจกรรมด้วยกันพร้อมทั้งสามารถเกื้อกูลกัน รวมถึงจากโครงการที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการออกมาอยู่อาศัยเพื่อทำการเกษตรผสมผสาน ซึ่งดำเนินการผ่านมาแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2552

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเกิดคำถามในการวิจัยครั้งนี้ว่า การที่เกษตรกรย้ายออกจากชุมชน มาอาศัยอยู่นอกชุมชนอย่างถาวร และกึ่งถาวร เพื่อทำเกษตรผสมผสานนี้มีสาเหตุ และปัจจัยอะไรที่ทำให้เกษตรกรเหล่านี้แยกตัวออกมาอยู่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน และเกษตรกรเหล่านี้ทำอะไรรวมถึงจะสามารถสร้างรายได้เพิ่ม ลดรายจ่าย และทำให้มีความมั่นคงทางอาหาร และสวัสดิการของเกษตรกรได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

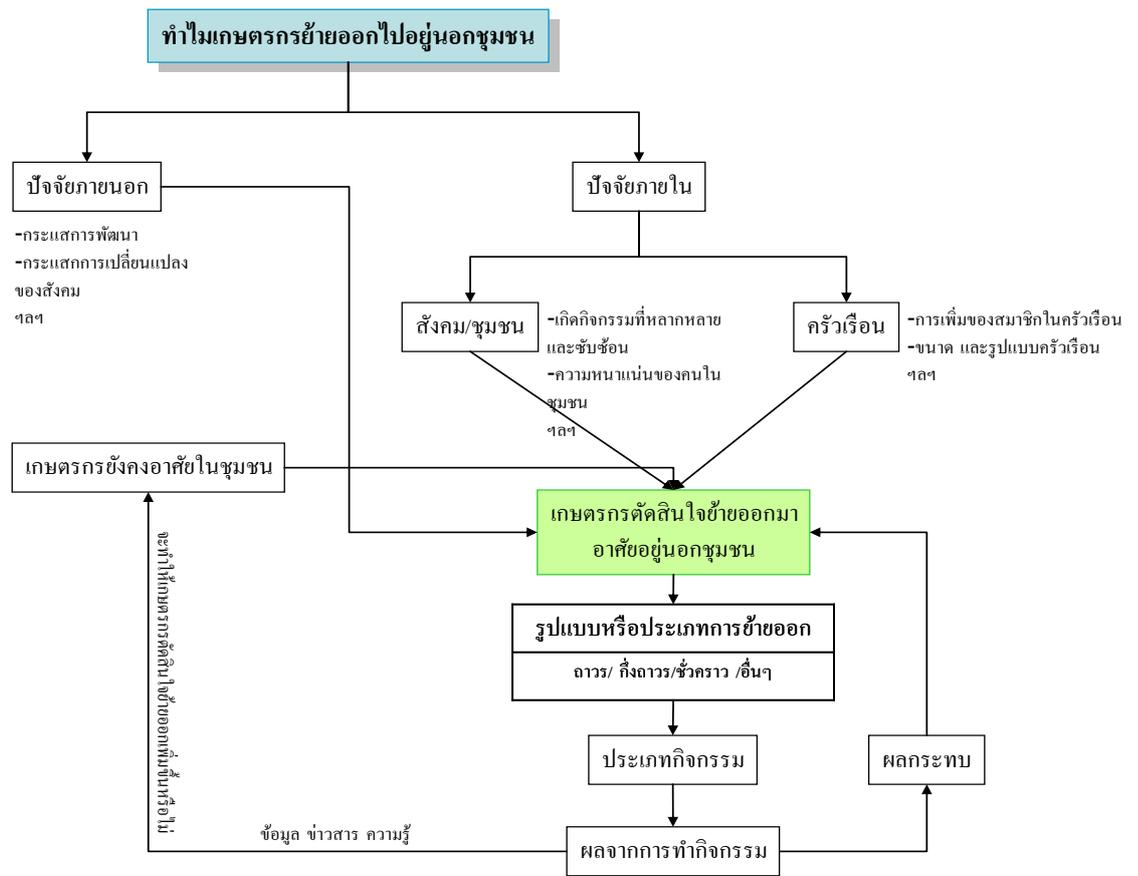
1. ศึกษารูปแบบการย้ายออกมาอาศัยอยู่ที่นา ไร่ หรือสวน อย่างถาวร กึ่งถาวร หรือชั่วคราว
2. ศึกษาปัจจัย สาเหตุ และผลต่อการย้ายออกมาอาศัยอยู่ที่นา ไร่ หรือสวน ของเกษตรกรที่ยังคงอาศัยในหมู่บ้าน และย้ายออกมาอาศัยนอกหมู่บ้าน รวมถึงแนวโน้มในอนาคต
3. ศึกษากิจกรรม ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการย้ายออกของเกษตรกรต่อระดับความหลากหลายทางชีวภาพ

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ทำการศึกษาภายในจังหวัดขอนแก่น โดยจะคัดเลือกพื้นที่ๆเป็นตัวแทนสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ โดยจะทำการศึกษาในระดับหมู่บ้าน และทำการวิเคราะห์ในระดับหน่วยชุมชน ครัวเรือน และระดับแปลง ซึ่งจะจำแนกเกษตรกรเป็น 2 กลุ่มศึกษา คือกลุ่มเกษตรกรที่อาศัยในหมู่บ้าน และเกษตรกรที่ออกมาอยู่นา ส่วนการวิเคราะห์และเปรียบเทียบระดับความหลากหลายนั้นจะทำการศึกษาระดับฟาร์มที่ทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว และผสมผสาน

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

จากการศึกษาเมื่อปีพ.ศ. 2553 ถึงการที่เกษตรกรออกมาอยู่นาเพื่อทำการเกษตรผสมผสานของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่น ซึ่งการศึกษาดังกล่าวนั้นทำให้พื้นที่ ที่เกษตรกรอาศัยอยู่นั้นมีความหลากหลายทางชีวภาพเพิ่มขึ้นซึ่งสำหรับการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาต่อยอดจากงานวิจัยชิ้นที่แล้วเพื่อศึกษาถึงได้พบถึงสาเหตุและปัจจัยอะไรที่ทำให้เกษตรกรเหล่านั้นออกมาอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านแล้วเกษตรกรเหล่านั้นดำเนินกิจกรรมการเกษตรเหล่านั้นส่งผลอย่างไรกับตัวเกษตรกร ซึ่งแสดงได้ดังภาพที่1-1

ภาพที่1-1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2 วิธีการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยครั้งนี้ที่ใช้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative) เพราะต้องการข้อมูลที่สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์การออกมาอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านในรูปแบบต่างๆ ของเกษตรกรโดยการศึกษาเน้น (Focus) ไปเฉพาะกลุ่มผู้อยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้าน ว่ามีปัจจัยใดที่ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์นี้ขึ้น โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่พบจากการศึกษา

การเลือกพื้นที่

วิธีการเลือกพื้นที่ทำการคัดเลือกแบบหลายระดับ โดยแบ่งเป็นการคัดเลือกระดับจังหวัด: ดำเนินการโดยคัดเลือกพื้นที่โดยธรรมชาติของชุมชนซึ่งไม่ได้มีการจัดการจากภาครัฐต่างๆ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้เลือกเขตพื้นที่ๆ เป็นเขตเมือง เขตอุทยาน เขตนิคมสร้างตนเอง เขตนิคมสหกรณ์ โดยพิจารณาตัดออกเป็นรายอำเภอเพื่อลดความเสี่ยงต่อปัจจัยที่เป็นตัวแปรเหล่านี้ และการคัดเลือกระดับหมู่บ้าน สำหรับการหาปัจจัยเปรียบเทียบกับโดนใช้ตัวแทนทั้งสิ้น 11 หมู่บ้านสำหรับการศึกษาในครั้งนี้

การเก็บข้อมูล

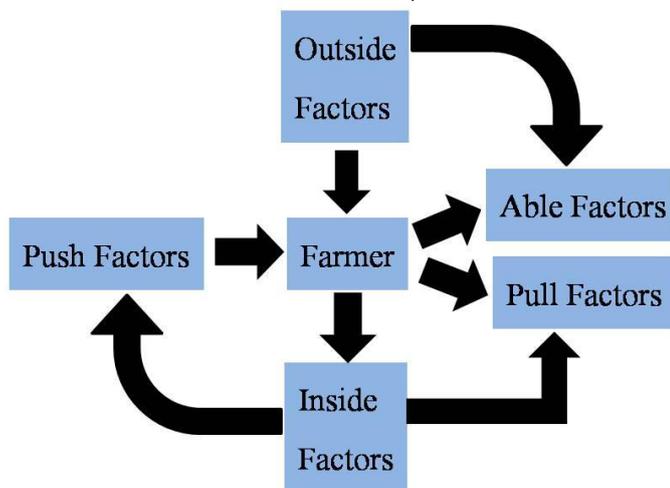
วิธีการศึกษามีการดำเนินการทั้งสิ้น 3 วิธีการคือ

- 1) การจัดเวทีสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลภาพรวมในระดับชุมชน
- 2) การสัมภาษณ์บุคคล (Individual Interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับครัวเรือนและตัวเกษตรกร
- 3) การสังเกตการณ์ (Observation) อย่างไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลสิ่งแวดล้อมเพื่อประกอบการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการย้ายถิ่นฐานขนาดเล็ก (micro-migration) โดยพิจารณาตามแนวคิดของ Everett (1982) ที่เสนอถึงความสำคัญของปัจจัยที่ดึงดูด และผลักดันส่งผลให้คนย้ายถิ่นแต่อย่างไรก็ตามปัจจัยท้ายสุดคือตัวของเกษตรกรเอง และอย่างไรก็ตามการย้ายออกมาอาศัยนอกหมู่บ้านยังอยู่ในระดับการตัดสินใจย้ายถิ่นในระดับจุลภาค (Micro-level decision-Making Framework) (แนวคิดของ Dejong อ้างใน Fawcett, 1985) โดยใช้แนวคิดของ Reeder (2003) ถึงองค์ประกอบเหตุผลการตัดสินใจในออกเป็น 3 ประเภทคือ ปัจจัยดึงดูด (pull factors) ปัจจัยผลักดัน (push factors) และปัจจัย

สนับสนุน (able factors) ซึ่งกรอบการวิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรจึงอยู่ระดับตัวบุคคลของเกษตรกร (Individual Level) สามารถแสดงสรุปได้ดังภาพที่2-1

ภาพที่2-1 กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 3

ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรออกมาอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้าน

ชุมชนอีสานในอดีต

ชุมชนอีสาน เป็นชุมชนเกษตรกรรมสืบทอดกันมานาน (บัวพันธ์.2545) และมักถูกมองว่าเป็น “ถิ่นทุรกันดาร” เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีทิวเขาล้อมรอบ ส่งผลให้พื้นที่บางส่วนของภูมิภาคอยู่ในเขตเงาฝน ดินเป็นดินทรายมีคุณสมบัติระบายน้ำดีสามารถเก็บน้ำได้น้อยทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรเป็นประจำ แต่เป้าหมายหลักในการทำการเกษตรที่ผ่านมาของคนอีสานคือการผลิตเพื่อบริโภคอย่างเพียงพอสำหรับคนในครอบครัว ดังนั้นแรงงานภายในครอบครัวจึงเป็นหน่วยการผลิตที่สำคัญ (สุวิทย์ และดารารัตน์. 2541) จากความต้องการด้านแรงงานการผลิตอย่างเพียงพอ ประกอบกับความเชื่อทางสังคมที่กล่าวถึงว่า “ลูกสาวต้องอยู่ดูแลพ่อแม่” ดังนั้นเมื่อลูกสาวในครอบครัวแต่งงานสมาชิกในครอบครัวก็จะเพิ่มอีก 1 คนคือลูกเขย หรือเมื่อมีการแยกครอบครัวออกไปก็ยังคงสร้างบ้านอยู่ใกล้ กันกับบ้านหลักหรือที่เรียกว่าบ้าน “เจ้าโคตร” ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ที่อยู่อาศัยของคนอีสานมักอยู่รวมกันเป็นกระจุก (Clustered Settlement) (จารุบุตร. 2519 และ ธวัช. 2532) การสร้างที่อยู่อาศัยลักษณะดังกล่าวสะดวกต่อการคมนาคม การปฏิสังสรรค์ และส่งผลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพราะในอดีตภาคอีสานประสบกับปัญหาเรื่องโจรผู้ร้าย (Pendleton. 1943 และเดช. 2546) จากสภาพระบบการจัดการการผลิตทางการเกษตร และดำรงชีพของคนอีสานนั้นส่งผลเอื้อให้ที่อยู่อาศัยของคนอีสานต้องอยู่รวมกันแบบกระจุก และสามารถอยู่ได้ภายในหมู่บ้านอย่างสะดวกเพราะพื้นที่นาไม่ได้อยู่ไกลนัก มีเพียงบางช่วงระยะเวลาที่เกษตรกรต้องออกมานอนที่นาบ้าง เช่น ช่วงไถนา ดำนา เกี่ยวข้าว แต่ก็เพียงระยะเวลาสั้นๆ ข้อสังเกตจากการเดินทางในภาคนี้และจากการสำรวจเบื้องต้นในปี พ.ศ. 2549 พบว่ามีเกษตรกรบางรายย้ายที่อยู่ ออกจากหมู่บ้าน มาอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้าน ซึ่งปรากฏการณ์นี้แตกต่างไปจากอดีต แม้ในสมัยก่อนนี้รัฐเคยมีหลายโครงการ อาทิ โครงการเกษตรผสมผสาน และอีกหลายโครงการ (ณรงค์ และคณะ. 2528 และ อนุสรณ์. 2546) มีกิจกรรมที่เอื้อให้เกษตรกรออกมาอาศัยอยู่ที่ทำกินก็ตาม แต่การออกมาอาศัยในที่ทำกินก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ จึงเกิดคำถามว่าในปัจจุบัน “ทำไมเกษตรกรจึงแยกตัวออกไปอาศัยในที่ทำกินนอกหมู่บ้าน” ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรออกมาอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้าน โดยผลของการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปพัฒนาใช้ในการวางแผนผังการขยายชุมชน หรือส่งเสริมกิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรในลำดับต่อไป

ปรากฏการณ์การย้ายออกมาอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านของเกษตรกรจังหวัดขอนแก่น

การออกมาอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านที่ปรากฏขึ้นนั้นมาตั้งแต่อดีต แต่เป็นลักษณะการออกมาอยู่ชั่วคราว หรือบางช่วงฤดูกาลทำนาเท่านั้น (small-permanence or semi-permanence) (Dixon. 1978) การออกมาอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านในลักษณะเกษตรกรจะอาศัยหลับนอนที่เถียงนา เนื่องจากเถียงนานั้นเป็นแหล่งพักอาศัยของเกษตรกรในช่วงฤดูกาลทำนา ซึ่งส่วนใหญ่จะพักในช่วงกลางวัน และเกษตรกรบางรายก็จะนอนคืนที่เถียงนา (วิโรฒ ศรีสุโร, 2538) แต่จากผลการศึกษาพบว่า

เกษตรกรได้ย้ายออกมาอยู่อาศัยนอกหมู่บ้านได้เขา เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความหมายของการย้ายถิ่นฐานที่มีความหมายคือการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยจากที่แห่งหนึ่ง ไปอยู่ที่ใหม่ ซึ่งอาจจะอยู่ใกล้หรือไกล ภายในท้องถิ่นเดียวกัน หรือต่างท้องถิ่นออกไปก็ได้ แต่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตไปจากเดิม โดยอาศัยในที่อยู่ใหม่เป็นระยะที่ยาวกว่า 3 เดือนขึ้นไป (ประยุกต์จาก Kosinski And Elahi . 1985, Robin . 1979, วิทยาลัยประชากรศาสตร์. 2552) เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกันพบว่าปรากฏการณ์การย้ายออกมาอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านจัดอยู่ในเกณฑ์การย้ายถิ่นฐาน แต่เป็นรูปแบบการย้ายถิ่นขายดย่อย (micro migration) เนื่องจากเกษตรกรได้เปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย แต่เกษตรกรไม่ได้ย้ายที่ทำกิน แม้เกษตรกรมีการปรับรูปแบบการใช้ชีวิตต่างจากเดิมบ้าง แต่ยังมีการเดินทางไปมาระหว่างที่อยู่เดิม (บ้านเรือนในหมู่บ้าน) และบ้านเรือนที่อยู่ที่ทำกินซึ่งไม่ได้แยกออกไปเสียทั้งหมด

ระยะเวลาที่เกษตรกรออกมาอยู่ที่ทำกิน

สำหรับการออกมาอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านนั้นแม้จะปรากฏมาเป็นเวลานานแล้วแต่สำหรับปรากฏการย้ายถิ่นขนาดย่อย จากการศึกษาพบระยะเวลาที่เกษตรกรออกมาอยู่ที่ทำกินนานที่สุดคือ 24 ปี (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528) ซึ่งระยะเวลาการออกมาอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านแบ่งได้เป็น 4 ช่วง โดยช่วงแรกของการออกมาอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านเริ่มจากการออกมาอยู่ในช่วงฤดูกาลทำนา ซึ่งเรียกว่า *ยุคเฮ็ดไฮเฮ็ดนา* ต่อมาช่วงที่สองคือราวปี พ.ศ. 2535 จึงเริ่มมีการออกมาอาศัยอยู่อย่างถาวรเป็น *ยุคเต็มไฮเต็มนา* ช่วงที่ 3 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 มีการทำการเกษตรผสมผสาน หรือ *ยุคเกษตรผสมผสาน* และช่วงที่ 4 ปี พ.ศ. 2548 มีการเลี้ยงวัวสวยงาม (วัวแพชั่น) หรือ *ยุคเฝ้าวัวเฝ้าไฮ* โดยพัฒนาการของแต่ละช่วงเวลาที่เกษตรกรออกมาอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านทั้ง 4 ช่วงแสดงไว้ในตารางที่ 3-1

ตารางที่ 3-1 ช่วงเวลาที่พบเกษตรกรออกมาอาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน

ช่วงเวลา	เหตุผล
ช่วงที่ 1 (ก่อน พ.ศ. 2535)	<p>เฮ็ดไฮเฮ็ดนา การออกมาอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านเกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเคยปรากฏในรายการการศึกษาของ Dixon (1978) สามเหตุเพราะกระบวนการทางการเกษตร และ/หรือการทำงานามีวิธีการยุ่งยากประกอบกับการคมนาคมที่ไม่สะดวกทำให้เกษตรกรต้องเร่งรีบในการทำงานแต่เช้ารุ่งจนสาย (ประมาณ 06.00 - 10.00 น.) เกษตรกรก็จะพักเพราะทำต่อไปไม่ได้เนื่องจากอากาศร้อน หากวันไหนครึ้มหรือไม่มีแดดก็ทำได้เรื่อยๆ และเกษตรกรจะเริ่มงานอีกที่ตอนแดดอ่อน (ประมาณช่วง 16.00น.) จนกระทั่งหมดแสงแดด ดังนั้นเมื่อทำงานเสร็จก็ค่ำ และมีตลาดบวการเดินทางกลับเข้าหมู่บ้านเกษตรกรจึงจำเป็นต้องนอนตามเถียงนา ซึ่งในอดีตนั้นช่วงเวลาใด และดำเนินาจะกินเวลามากกว่า 1 เดือน ดังนั้นช่วงอยู่อาศัยจึงอยู่ระหว่าง เดือนพฤษภาคม - ปลายเดือนกรกฎาคม และอีกช่วงหนึ่งในช่วงเกี่ยวข้าวและขนข้าวขึ้นเล้าคือช่วงเดือน พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์</p> <p>นอกจากนี้กิจกรรมช่วงว่างในการทำงานของเกษตรกรก็จะมี การตัดถางขยายที่ทำกินเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ หรือเป็นการ ชาวไฮชานา ดังนั้นการที่เกษตรกรอยู่ในพื้นที่ทำกินนอกหมู่บ้านนั้นจะมีกิจกรรมระหว่างวันเป็นจำนวนมากซึ่งแต่ละปีเมื่อเกษตรกรทำนาเสร็จพื้นที่</p>

ช่วงเวลา	เหตุผล
	การเกษตรของเกษตรกรเหล่านั้นก็จะขยายเพิ่มขึ้นด้วย
ช่วงที่2 (พ.ศ.2535)	เต็มไร่เต็มนา เป็นรูปแบบที่เกิดจากพัฒนาการช่วงที่1 ซึ่งเป็นช่วงที่ไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินได้อีก และที่ทำกินของเกษตรกรจะติดกันมากการเดินทางทั้งของคน และวัวควายที่นำมาใช้แรงงานก็ลำบากกันมาก เนื่องจากในอดีตการปลูกข้าวของเกษตรกรนั้นจะเสร็จไม่พร้อมกันหากจะเคลื่อนย้ายสัตว์เลี้ยงเข้าออกทุกวันก็ลำบาก และไปเหยียบย่ำผลผลิตของคนอื่น ดังนั้นเมื่อใดเสร็จแล้วจึงเลี้ยงสัตว์บริเวณใกล้ๆกับเถียงนาและส่งผลให้เกษตรกรต้องอยู่เฝ้าตลอดฤดูกาลผลิต จนเก็บเกี่ยวช่วงการอยู่อาศัยก็จะยาวมากขึ้น ทำให้เกษตรกรมีการปรับปรุงพื้นที่ให้เกิดกิจกรรมมากขึ้นอย่างปลูกผัก เลี้ยงหม่อนไหม เป็นต้น ซึ่งช่วงที่ 2 นี้พบว่าเกิดขึ้นเมื่อ 12 – 15 ปีที่ผ่านมา
ช่วงที่3 (พ.ศ.2545)	เกษตรผสมผสาน เกษตรกรออกมาอยู่ช่วงนี้พบว่าเริ่มออกมาอยู่เพราะออกมาทำการเกษตร ฝ้าผลผลิตที่มีอยู่ในแปลง ได้แก่พืชผัก ปลาในบ่อ และผลผลิตภายในที่ทำกิน
ช่วงที่4 (พ.ศ.2548)	ฝ้าวัว ฝ้าไร่ ช่วงนี้เกิดเมื่อประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา พบว่าเกษตรกรสามารถขอไฟฟ้าขยายสู่ที่ทำกินได้ เกษตรกรหลายคนก็ออกมาอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้าน และอีกกระแสหนึ่งคือ “วัวหู” หรือ “วัวแพชั่น” เนื่องจากไม่สามารถเลี้ยงในหมู่บ้านด้วยสาเหตุหลายประการไม่ว่า เรื่องถนนภายในหมู่บ้าน ความหนาแน่นในหมู่บ้าน และอื่นๆอีกทำให้เกษตรกรเอาวัวออกมาเลี้ยงที่ทำกินนอกหมู่บ้านและตัวเองเลยต้องออกมาอนฝ้า เนื่องจากกลัวโดนขโมย

พื้นที่เกษตรกรย้ายออกมาอยู่อาศัย

ลักษณะพื้นที่ทำกินของเกษตรกรแบ่งได้เป็น 2 ประเภททั้งหมดคือ มีทั้งดอน (สวน และไร่) และที่นา ซึ่งเป็นแปลงที่ติดกัน หรือแยกออกจากกันขึ้นอยู่กับลักษณะการถือครองที่ดินทำกินมากน้อยแตกต่างกันไป ทั้งนี้เกษตรกรปลูกสร้างที่พักอาศัยบริเวณสวนที่น้ำไม่ท่วมถึง และบริเวณดังกล่าวเกษตรกรมักสร้างมีสระน้ำ หรือบ่อน้ำตื้นเพื่อใช้น้ำบริโภคของเกษตรกร สำหรับการจัดการที่ดินทำกินของเกษตรกรนั้นแบ่งประเภทการใช้ประโยชน์ออกอย่างชัดเจนคือ บริเวณที่เป็นที่นา บริเวณที่เป็นที่ไร่ และบริเวณที่เป็นที่พักอาศัย ทั้งนี้เกษตรกรมักมีการสร้างคอกสัตว์ไว้ใกล้กับที่พักอาศัยด้วย ส่วนจำนวนพื้นที่ถือครองของเกษตรกรเฉลี่ยที่ 32 ไร่ โดยเกษตรกรมีพื้นที่ทำนาอยู่ระหว่าง 7 – 15 ไร่ และทำการปลูกข้าวเหนียวเพื่อบริโภคเป็นหลัก

สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

เกษตรกรทั้งหมดนั้นมีการทำนา และไร่ (อ้อย สลับกับมันสำปะหลัง) เป็นหลัก สำหรับที่นาหลังจากที่เกษตรกรเสร็จสิ้นจากการทำนาจะมีการปลูกพืชหลังนาได้แก่ ถั่วลิสง เป็นต้นในพื้นที่ส่วนใหญ่ของแปลงนา และปลูกพืชผัก (เช่นถั่วฝักยาว) บางส่วนในแปลงนาเพื่อบริโภคในครอบครัว และจำหน่ายในหมู่บ้าน สำหรับเกษตรกรบางรายที่มีไฟฟ้าก็จะทำการไถ (ล่อ) แผลงแล้วนำเข้าไปขายในหมู่บ้าน

รายได้ของเกษตรกร

รายได้ของเกษตรกรทั้งหมดเกิดขึ้นจากภาคการเกษตร โดยรายได้ของเกษตรกรสามารถแบ่งได้ 2 ประเภทคือ 1) รายได้หลักประจำปี คือรายได้ที่เกิดจากการขายผลผลิตพืช ได้แก่ อ้อย และมันสำปะหลัง โดยแต่ละปีเกษตรกรจะขายผลผลิตได้เงินเป็นก้อน โดยเงินส่วนนี้จะถูกใช้จ่ายในการลงทุนในรอบปีต่อไป และถูกเก็บไว้เป็นเงินเก็บ 2) รายได้ประจำ คือรายได้ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน หรือสัปดาห์ เนื่องจากเกษตรกรได้มีการผลิตสินค้าทางการเกษตร อาทิ ผักข้างริมบ่อน้ำ หรือผักในนา (ผักหลังนา) แผลงที่ล่อจากบ่อ หรือไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงไว้ในลานที่พังกาศัย เป็นต้น

รายจ่ายของเกษตรกร

รายจ่ายสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทหลักคือ 1) รายจ่ายภาระทางครอบครัว ได้แก่ ค่าเล่าเรียนบุตรซึ่งเป็นรายได้ที่เกษตรกรมีความกังวลมากที่สุดและเกษตรกรส่วนใหญ่ได้พ้นสภาพดังกล่าวแล้ว 2) รายจ่ายในการลงทุนการผลิต รายจ่ายดังกล่าวเป็นลักษณะการจ่ายที่เกิดขึ้นทุกปี แต่แต่ละปีมีการจ่ายออกแตกต่างกันไป และ 3) รายจ่ายกินอยู่ และดูแลสุขภาพ สำหรับรายจ่ายค่ากินอยู่ของเกษตรกรได้ถูกจ่ายไปกับสินค้าที่สามารถเกษตรกรไม่สามารถผลิตได้ในพื้นที่ของตน หรือผลิตได้แต่ไม่คุ้มค่าในการนำมา ส่วนค่ารักษาพยาบาลเกษตรกรมีการจ่ายไปในลักษณะการใช้สิทธิ ได้แก่ สิทธิผู้สูงอายุ หรือบัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรค หากมีรายการจ่ายนอกเหนือนั้นเกษตรกรจะใช้จ่ายเงินเก็บ (จากเงินรายได้ประจำปี) มาจ่าย

หนี้สินของเกษตรกร

จากการศึกษาเกษตรกรทั้ง 32 รายพบว่า 28 รายไม่มีหนี้สิน (อีก 4 รายไม่มีข้อมูล) เนื่องจากผ่านพ้นภาระส่งเสีย และเลี้ยงดูบุตรหลานเล่าเรียนซึ่งสภาวะการณ์ดังกล่าวนั้นเป็นช่วงที่เกษตรกรต้องเร่งรีบหาเงินให้เพียงพอ และต่อเนื่อง ดังนั้นเมื่อพ้นภาวะดังกล่าวแล้วเกษตรกรมีรายได้เพิ่ม (อาจคงตัว หรือลดลง) แต่ภาระด้านรายจ่ายก็ลดลงทำให้เกษตรกรเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องก่อหนี้ หรือบางราย มีหนี้แต่เมื่อหมดภาระการเลี้ยงดูบุตรแล้วรายได้ที่เกิดขึ้นเพียงพอต่อการชำระหนี้ส่งผลให้เกษตรกรเหล่านี้ไม่มีหนี้สิน ทั้งนี้มีเกษตรกร 1 ราย ที่มีภาระต้องดูแลส่งเสียบุตร แต่ก็ไม่มีหนี้สิน เนื่องจากมีรายได้เพียงพอกับการส่งลูกเรียนบุตร

สภาพทางสังคม

เกษตรกรที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้านทั้งหมดมีบ้านภายในหมู่บ้าน และมีพี่น้องเครือญาติอาศัยภายในหมู่บ้านทั้งหมด ทั้งนี้เกษตรกรทุกรายมีการไปมาระหว่างหมู่บ้านกับที่ทำกิน (อยู่อาศัย) เป็นระยะ อาจเป็น 3 วันเข้าหมู่บ้านครั้งหนึ่งเป็นต้น ทั้งนี้เกษตรกรเข้ามาในหมู่บ้านเนื่องจาก 4 ประการหลักคือ 1) หาพี่น้อง หรือญาติของตน (มาเล่นมาดูแล) 2) มีบุญหรือมีงาน 3) เอาผลผลิตเข้ามาขายในหมู่บ้าน และ 4) เข้ามาซื้อของกินหรือของใช้บางประเภท แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรสามารถติดต่อสื่อสารกับคนอยู่ในหมู่บ้านได้สะดวกขึ้นเนื่องจากโทรศัพท์มือถือ (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548) และมอเตอร์ไซด์ (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540) ทำให้สะดวก

ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรออกมาอยู่นอกหมู่บ้าน

ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) โดยพิจารณา แรงบัลดาลใจ (motive) (Kin. et al., 2003) ตามแนวคิดของ Reeder (2003) ที่กล่าวถึง เป้าหมาย (goals) ความเชื่อ (belief Orientation) ค่านิยม

(value standards) และนิสัยความเคยชิน และขนบธรรมเนียม (habits and customs) ของเกษตรกรที่ย้ายออกมาอยู่อาศัยนอกหมู่บ้าน โดยผลการศึกษาพบว่าปัจจัยดึงดูดเกษตรกรที่ย้ายออกมาอยู่นอกหมู่บ้าน โดยเกษตรกรมีเป้าหมายเพื่อทำการเกษตรและดูแลที่ทำกิน สำหรับเกษตรกรที่ย้ายออกมาอยู่แบบประจำคือการเลี้ยงโคเป็นแรงดึงดูดที่สำคัญในการตัดสินใจของเกษตรกร ทั้งนี้นิสัยของเกษตรกรแล้วนั้นคือมีความขยัน และชอบสันโดษ และชอบทำการเกษตรทั้งปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ รวมถึงความสามารถหลายด้านเช่นการจักรสาน เป็นต้น ทั้งนี้หากพิจารณาถึงค่านิยมของเกษตรกรพบว่าเกษตรกรต้องการพึ่งพาตนเอง และการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

ปัจจัยผลักดัน (Push Factors) พิจารณาถึงความคาดหวัง (expectation) ข้อผูกพัน (commitment) และการบังคับ (force) ที่กระตุ้นให้เกษตรกรตัดสินใจย้ายออกมาอยู่นอกหมู่บ้าน จากการศึกษาพบเกษตรกรที่ย้ายออกมาอาศัยอยู่อย่างถาวรพบว่าแรงผลักดันที่เกิดจากภายในชุมชนได้แก่ บ้านเรือนที่หนาแน่นภายในหมู่บ้านมีระดับสูงจนไม่สามารถจะขยายบ้านเรือนในเขตที่อยู่อาศัยของตนเองได้เกิดจากประชากรในชุมชนที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นสภาพมลภาวะเสียงที่ตั้งภายในชุมชนโดยเกษตรกรได้คาดหวังถึงการใช้ชีวิตได้อย่างสบายใจ และกายของเกษตรกร รวมถึงรายได้ที่สามารถทำให้ตนเองอยู่ได้อย่างสบายและมีความสุข ทั้งนี้สำหรับเกษตรกรที่ย้ายออกมาอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านแบบประจำพบปัจจัยผลักดันเพิ่มเติมคือความต้องการเลี้ยงสัตว์ (วัวแพะขี้) ซึ่งเอาเข้ามาเลี้ยงในหมู่บ้านไม่สะดวกตลอดจนหาอาหารขโมยสัตว์เลี้ยงในละแวกใกล้เคียงชุมชน

ปัจจัยที่ส่งเสริม (Able Factors) พิจารณาจากโอกาส (opportunity) และความสามารถ (ability) ของเกษตรกร จากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่เป็นโอกาสสำคัญของเกษตรกรคือ การที่ปลดภาระการดูแลครอบครัวเช่นค่าใช้จ่ายของการศึกษาของลูก หรือการต้องดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงที่พื้นที่ทำกินที่เหมาะสมในการอยู่อาศัยและทำกิน สำหรับเกษตรกรที่ย้ายออกมาอยู่อาศัยอย่างถาวร ปัจจัยส่งเสริมหนึ่งที่สำคัญคือการที่ภรรยา หรือครอบครัวย้ายออกมาอยู่ร่วมด้วย ซึ่งเป็นจุดต่างสำคัญระหว่างเกษตรกรที่ย้ายออกมาอยู่อย่างถาวร และย้ายออกมาอยู่ประจำนั่นเอง

ปัจจัยภายนอก (Outside Factors) พิจารณาจากปัจจัยที่สนับสนุน หรือเอื้อประโยชน์ (Support) ให้เกษตรกรสามารถย้ายออกมาอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านได้จากการศึกษาค้นพบว่าปัจจัยภายนอก ได้แก่ความทันสมัยของเทคโนโลยีได้แก่ มือเตอร์ไซด์ โทรศัพท์มือถือ และไฟฟ้า (บางส่วนพื้นที่) และค่านิยมการพัฒนาชุมชนให้มีความสรีวิสัยเพิ่มมากขึ้นทัดเท่ากับเมือง ซึ่งพิจารณาถึงปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภาพรวมทั่วไป และกระตุ้นให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ค่านิยมด้านสุขลักษณะ ใช้ประโยชน์เฉพาะเพื่ออยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งปัจจัยภายนอกนี้เองเป็นตัวที่ทำให้เกิดแรงผลักดันให้เกษตรกรบางรายตัดสินใจย้ายออกมาอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้าน

ปัจจัยภายใน (Inside Factors) สามารถพิจารณาได้เป็น 3 ด้านคือปัจจัยภายในตัวเกษตรกร ปัจจัยภายในครอบครัว และปัจจัยภายในชุมชน

ตัวเกษตรกร เป็นเรื่องของค่านิยมของตัวเกษตรกร หรือเป็นคนที่มีมองโลกในแง่ดี ชอบอยู่อย่างสันโดษ และสงบ เป็นคนพุดน้อย และมีความสามารถหลายอย่าง อาทิ จักสาน หรือซ่อมเครื่องจักรกล ขยันในการทำการเกษตรชอบในการปลูกพืช และดูแลสัตว์เลี้ยงของตนเอง อยู่อย่างเรียบง่าย และไม่ติดสุรา เพื่อสามารถอยู่ในพื้นที่ทำกินของตนเองได้ตลอดวัน และมีกิจกรรมตลอดวัน

ครอบครัว เป็นเรื่องของ การยอมรับกันภายในครอบครัว และค่านิยมของคนในครอบครัว การ เช่นภายในครอบครัวมีการของจำนวนสมาชิกภายในครอบครัวจำนวนลดลง แต่มีวัย (ช่วงอายุ) ที่แตกต่างกันด้วยวัยที่ต่างกันมากขึ้นทำให้ค่านิยมร่วมหลายประการไม่เป็นไปในทางเดียวกัน และเมื่อ สมาชิกเพิ่มขึ้นก็มีการปลูกบ้านเรือนขยายเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้เพียงพอต่อการอยู่อาศัย นอกจากนี้ บ้านเรือนก็มีการปรับเปลี่ยนรูปทรงเฉพาะเพื่ออยู่อาศัยเท่านั้นไม่รองรับกับการเลี้ยงสัตว์ พร้อมกับ บทบาทภาระทางครัวลดลง ปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวนี้ส่งผลผลักดันโดยตรงต่อระดับชุมชน จน ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรย้ายออกไปอาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน และทำเลของที่ทำกินของ เกษตรกรก็เป็นองค์ประกอบภายในที่สนับสนุนให้เกษตรกรมีโอกาสย้ายออกมาอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านได้

ภายในหมู่บ้าน โครงสร้างพื้นฐานจากหมู่บ้านไปถึงที่ทำกิน และแรงผลักดันที่เกิดขึ้นจากตัว หมู่บ้านเอง เช่นความหนาแน่นของหมู่บ้าน มลภาวะเสียงที่เกิดขึ้น

บทที่ 4
กิจกรรมที่เกษตรกรดำเนินภายในพื้นที่ทำกิน

4th International Colloquium on Business & Management, [ICBM] "*Business, Management and Poverty Reduction.*" Bangkok 24-27 January 2011.

The Activities of Farmers Who Move Out From Villages to Live on Their Farmland

ABSTRACT

Villages or community settlements in Northeast Thailand are mostly clusters or groups of houses surrounded by farm lands. However, preliminary surveys from 2006 to 2007 examine the trend of villagers moving from their homes in the villages to live on their own farmlands. The research objective is to study the agricultural activities of farmers when they move out to live on their own farmland. We use a qualitative method to study the 32 farmers in Khon Kaen Province. The results of this study show that most of the villagers who moved onto their farmland engage in such activities as raising crops, raising animals, and farming fish. In addition, for farm sustainability they are planning to use the land by making a pond for saving water and securing their water resources for their production all year, and they are also developing their farms by improving soil fertility. Moving out from the villages to live on their farms has allowed the farmers more time to supervise all the agricultural activities and to raise their crops without chemicals.

Keyword: Farmland, Farmer, Move Out, Village

Introduction

Isan community (Isan refers to the northeast region of Thailand) is an agricultural community (Boupan, 2002). This community has relied solely on agriculture for a long time. Isan's farmers were mainly subsistence farmers, but if they had excess produce, they would sell on the market (Suwit and Dararat, 2000). Unfortunately, Isan's geography is rolling and its soil type is sandy loam. Thus, its soil will not store much water during the rainy season, which later causes droughts. This drought situation causes many farmers to migrate to a new area with enough fertility to support their agricultural needs (Fukui, 1995; Kumpul, 1980). Isan's farmers are also moving for many other reasons, such as overpopulation. There is currently not enough land per capita even for subsistence farming (Dixon, 1978). Other reasons are recent epidemics and the desire to live securely from robbers who seek agriculture products (Seri and Kevin, 1990; Dixon, 1978). The migrants move to new land and form relative clusters; that is, they will move to stay close to their relatives and their families. There are many reasons why farmers will settle in a group, and the settlement's culture depends on the geographical character of the settled area. In addition, Isan families believe in karma, which helps them to maintain kinship (Seri and Kevin, 1990).

Research Objective

The research objective is to study the agricultural activities of farmers after they move out from the village to live on their own farmland.

Methodology

Preliminary surveys from 2006 to 2007 examined the trend of villagers moving from their homes in the villages to live on their own farmland. This research focused

on the farmers who moved from the village to live on farmland designed for agricultural activities and focused on their activities when they move to work and stay on the farm. This study's researchers used both qualitative and quantitative methods for collecting data by semi-structured interview, time line, farm mapping, transactions and questionnaires for a combined observation.

Study sites

This research will take place in the KhonKaen province, Thailand. However, the study site will stretch across 11 villages in 5 districts, including Phon, Banpai, Wangnoi, Nongsonghong and Vangyai. [Figure4-1]

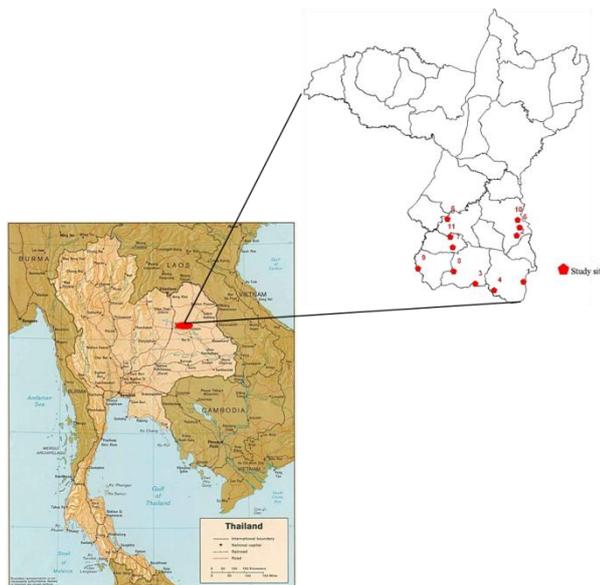

Figure4-1 Study site in KhonKaen province, Thailand.

Sampling

This research collected data from 32 farmers who moved from the residential area of village to live on their farmland for made agriculture, and employed a key informant [KI] in 11 villages for understanding the context and activities of the community.

Results of Study

Land use of villages

Data from surveys and interviews with the key informant breaks down the land use in villages into 3 types: residential, public and agriculture. Residential areas in villages are cluster settlements and are located on roadsides. Farmers use the public land for livestock grazing, collecting natural food, and a believe zone [*Phee Phuta*]. There are three types of agricultural areas depending on their geography: 1) in the low lands, almost all farming activity is paddy fields; 2) upland, almost all farmers will grow cash crops like cassava, sugar cane, eucalyptus, etc., and 3) rolling land allows farmers to grow paddy fields or cash crops.

Information on Farmers Who Live on Their Farmland

The researcher interviewed 32 farmers who live on their own farmland, classified as stay only 1 farmer has 14 cases and live more than 1 has 18 cases. Age of farmer during 31-40 [3 case], 41 – 50 [6 case], 51 – 60 [13 case], 71 – 80 [3 case] and more than 80 [1 case] and term of they live on farmland between 1-5 years [16 case] 6 – 10 years [8 case] 11 – 15 [4 case] and more than 15 years has 4 case.

Land management

The farmers till about 5.12 hectares, which are classified into 4 zones. First, there is the water stock zone. Almost all of the sites in this study are non-irrigated areas. The farmers make a farm pond to supply their crops with the necessary water. Most farmers grow vegetables to support their families and sell excess produce to the village. Then, there is the paddy field zone, an area of low land where farmers produce a multi-purpose glutinous rice for family consumption, and they sell any

excess rice. This area can only produce rice in one season (the rainy season). Outside this season, the farmers use the area for grazing their livestock. The third zone is the upland, where farmers produce cash crops such as cassava, sugar cane, etc. In addition to farming, uplanders raise animals like native chickens and cows. Finally, there is the tree zone. In this area, farmers grow fruit trees. However, in many parts, the farmers conserve and harvest the area's natural trees and can raise animals in these wilderness areas during the rainy season.

Activity of farmer who live in farmland

The activities of the farmers who live on the private farmland are classified as plant production activity, animal raising activity, handicraft activity, selling activity and spending activity.

Plant Production: the objective of plant production is sales or consumption. Farmers who produce to sell can only grow cash crops, such as cassava and sugar cane, during one season of the year. Product for consumption is grown around a farm pond, such as the *Pak-Ka-Na* (*Brassica alboglabra*), *Hom Hou Dang* (*Allium ascalonicum*), *Ka* (*Alpinia galanga* (L.) Willd), *Takai* or Lemongrass (*Cymbopogon citratus* (DC.) Stapf), etc. Normally, these products are for family consumption, but the farmers will sell any excess to the village.

Animal raising activity: all 32 farmers studied have two types of animals. Livestock are raised to sell. During the rainy season, farmer will raise livestock in pens close to the house and they will use fresh grass and rice straw. If the rainy season does not bring enough rain, farmers will use the natural forests of the upland for livestock grazing. However, in the dry season, farmers will use the former paddy fields for grazing. Native chickens are mainly raised for family consumption, but sometimes they

are sold to neighbors in the village. The farmers use the place around their huts for raising chicken, and they feed native chickens natural feed such as graze seed, bugs, worms, etc.

Handicraft activity: Gentle farmers will use their free time for handicraft (28 households), constructing items like KongKok (birdcages), SumKai (chicken cages), and baskets. The farmers' wives (7 households) will weave silk that they can sell to get money any time.

Selling activity: there are three levels of sales. Cash crops are sold once per year, including sugar cane and cassava. They will use the income to save for investment in next year's cash crops, and they will put the other part of the profits in the bank. They can also sell vegetables and handicrafts regularly throughout the year.

Spending activity: farmers have two types of expenses. They spend on their agriculture investments every year and on food and health expenses. Food expenses include any food they cannot produce on their own land, and farmers do not spend much on health, because they have seniority rights.

Conclusion

We conducted this research to understand the activities of farmers who have moved out to live on their own farmland. We used qualitative methods to study the 32 farmers in the Khon Kaen Province, Thailand. We found that the farmers' main activities are plant production, animal production, handicraft, selling and expenses. Farmers exhibit production behaviors by keeping their farm production renewable. For example, they use animal excrement to fertilize the plants, and then the by-products from the plants become feed for the animals (Chris F. and C. R. Shumway, 1988; Brono, Ronald C. 1983). As for consumption behavior, farmers can produce enough food to

support their families, like food energy (Piotr W., K.C. Berridge and J.L. Wilbarger, 2005.)Farmers exhibited activities such raising crops for eating and selling, raising animals for eating and selling, and all farming activity is part of an overall cycle of production, or an integrated farming system, because their farms are self-sustaining.

Acknowledgment

This research project was financially supported by Khon Kaen University Thailand in 2009. The researcher would like to thank all the farmers for interviews and assisting with the research. In addition, the researcher wishes to say many thanks to Prof. A. Terry Rambo, Prof. Fukui Hayao, Assoc. Viriya Limpinatana and Dr. Yos Borisuthi for their invaluable suggestions and comments and Dr. Thongphon Phomsaka Na Sakolnakorn and Miss Ratchanee Mingma for edited report.

Reference

- Boupan P. 2002. The report 5th Isaan community economic after warII; Case studies Banta. Thailand Research Fund. Thailand.
- Bruno R. C. 1983. Verifying a Model of Radon Decay Product Behavior Indoors. The Radiation Safty Journal Health Physics, Vol.45, Issue2(August 1988), pp. 277 - 537
- Chris F. and C. R. Shumway. 1988. A Nonparametric Investigation of Agricultural Production Behavior for U.S. Subregions. American Journal of Agricultural Ecobomics, Vol.70. No.2 (May1988), pp. 311 – 317.
- Dixon, C.J. 1978. Settlement and Environment in Northeast Thailand. Journal of Tropical Geography, Value 46 June 1978. Pp. 1-10.
- Fukui H. 1993. Food and Population in a Northeast Thai Village. Peter H.[Translate]. Monographs of the center for southeast Asian studies Kyoto university, English language series, no.19, University of Hawaii Press, Honolulu.

- Gail S., McMasters J. and Pendlington D. 2001. Agri-Biodiversity indicators: A view from unilever sustainable agriculture initiative. OECD expert meeting on Agri-Biodiversity Indicators 5-8 November 2001, Zurich Switzerland. [Online] Cite by. <http://www.oecd.org/dataoecd/12/33/40357204.pdf> [2/03/2010]
- Herriet H. C., McGinnis J. W., Raetting L. T. and Donoghue E. 2000. Atlas of Human Adaptation to Environmental Change, Challenge, and Opportunity: Northern California, Western Oregon, and Western Washington. United States Department of Agriculture Forest Service, Pacific Northwest Research Station General Technical Report PNW-GTR-478. USA.
- Kevin P. 2003. Sustainable agriculture depend on biodiversity. OECD (2001), Environmental Indicators for Agriculture Volume 3: Methods and Results, OECD, Paris.[Online] Cite by. http://www.oecdobserver.org/news/printpage.php/aid/755/Sustainable_agriculture_depends_on_biodiversity.html [3/07/2010]
- Kumar K. M. 2006. Agroforestry: the new old paradigm for Asian food security. *Journal of Tropical Agriculture* 44 (1-2):p.p. 1-14
- Ministry of Agriculture and Forestry [MAF.] and Food and Agriculture Organization of the united [FAO.]. 2007. Poster: Agriculture Biodiversity in LAO PDR. [Online] Cite by. <http://www.fao.org/docrep/010/ai759e/ai759e00.htm> [5/06/2010]
- Mohammed A. B. 2010. Agriculture biodiversity and food security: two sides of a coin. Unnayan Onneshan The Innovators, Centre for Research and action on development, Bangladesh.
- Piotr W., K.C. Berridge and J.L. Wilbarger. 2005. Unconscious Affective Reactions to Masked Happy Versus Angry Faces Influence Consumption Behavior and Judgments of Value. *PERSONALITY AND SOCIAL PSYCHOLOGY BULLETIN*, Vol. 31, No. 1, 121-135.
- Seri Phongphit and Kevin Kewison ,1990. Thai Village Life Culture and Transition in the Northeast. Bangkok, Published by Mooban Press.
- Simaraks. S. and Supatera S. 1987. **[editor] Rapid rural appraisal manual. Farming Systems Project. KhonKaen University, Thailand**
- Suwit, T. and Dararat M. 1998. Isaan History after warII until present. Department of Historical, Faculty of Human and Social science, Khon Kaen University, Thailand.

ICBM Bangkok
24-27 January 2011

26th September 2010.

Dear Patarapong KROEKSAKUL, Suchint SIMARAKS, & Analaya NANSAIOR,

Thank you very much for your submission, titled:

“The Activities of Farmers Who Move Out From Villages to Live on Their Farmland”,

by Patarapong KROEKSAKUL, Suchint SIMARAKS, & Analaya NANSAIOR.

Your contribution has now been refereed, and I am very pleased to tell you that it has been accepted for oral presentation at the forthcoming 4th International Colloquium on Business & Management conference in Bangkok, Thailand, 24-27 January 2011.

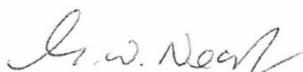
All presented articles will be published in the official online conference proceedings, which will have an assigned ISBN number.

For further information, please refer to the website:

<http://www.icmbangkok.com>

I very much look forward to meeting you in Bangkok. If you require any further information, please let me know.

Best wishes,

Mark Neal, Ph.D.
Research Professor,
Faculty of Business & Computing,
Eastern Institute of Technology,
501 Gloucester Street, Taradale,
Napier, Hawke's Bay,
New Zealand

Phone: 069748000 ext 5448
Mobile: 0226200241
Mail: mneal@eit.ac.nz

The 4th International Colloquium on Business & Management, in conjunction with
the **3rd International Conference on Business & Management Education**.

24-27th January 2011.

Ramada D'MA Hotel, Bangkok, Thailand.

Dear Participant,

It gives us great pleasure to welcome you to the 4th International Colloquium on Business & Management, in conjunction with the 3rd International Conference on Business & Management Education.

This year the theme for both events concerns responses to the persistent challenges of poverty. Whereas other aspects of sustainable development have received considerable attention from business and management scholars, only recently have Business Schools begun to examine poverty issues, and to explore how these issues can be integrated into curricula and teaching.

We are therefore delighted to have one of the leaders in this field, Dr. Al Rosenbloom, as this year's Key Note speaker. His pioneering work on linking business education with poverty is well known, and it will be fascinating to hear his latest thinking on the subject. Our sincere thanks to Dr. Rosenbloom for agreeing to participate in this way.

Our thanks also to the management and staff at the Ramada D'MA, for their support in staging this event. We are also very grateful to our Editorial Advisory Boards, and to the paper reviewers for their invaluable input and advice.

We chose, once again, to locate the event in Bangkok, as it is a thriving transport and business hub, and a wonderful place to visit. We hope you get the opportunity to explore this fascinating city while you are here. If you do need any information, advice or help, please let us know. We are here to ensure you have an interesting and pleasant stay.

Finally, a very warm welcome to you!

Best wishes,

Colin J. Jones, Ph.D. & Mark Neal, Ph.D.

Conference Organizers.

**4th International Colloquium on Business and
Management (4th ICBM 2011)**

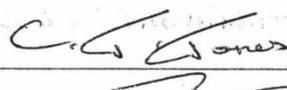
Bangkok, Thailand, 24th to 27th January 2011

Certificate of Attendance

This is to certify that PAKARAPONG KROEKSAKUL

*attended and participated in the 4th International Colloquium on Business &
Management, held at the Ramada D'MA Hotel, Bangkok, Thailand, 24th to 27th
January 2011.*

Signed :

Colloquium Organisers

4th ICBM 2011
BANGKOK, THAILAND,
24th TO 27th JANUARY 2011

Dr. Colin J. Jones

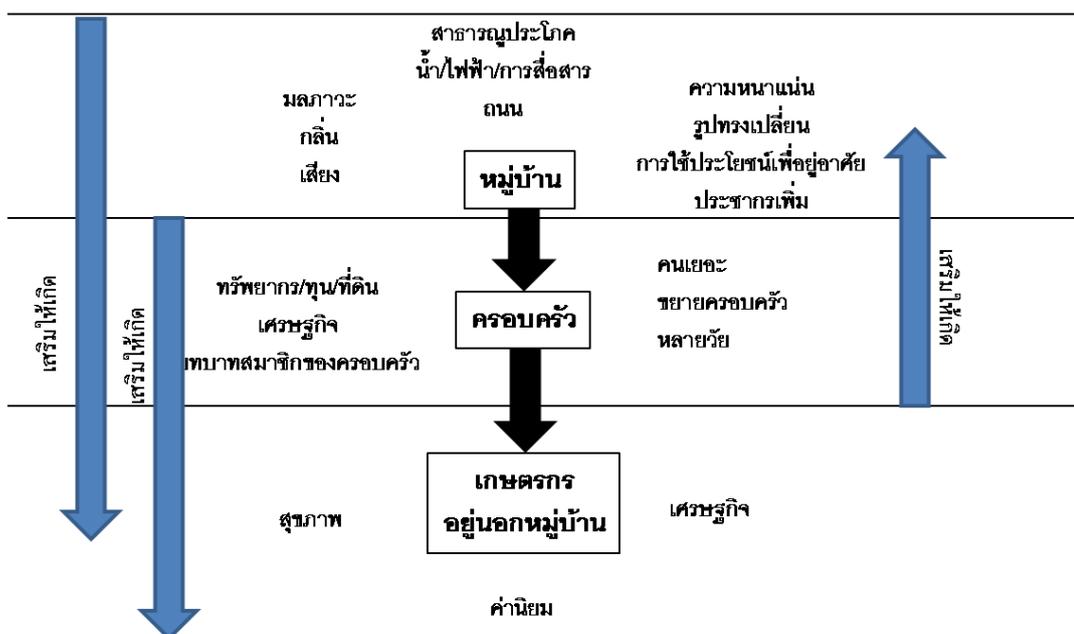
&

Professor Mark Neal Ph. D.

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

ปรากฏการณ์ครั้งนี้เรียกว่าการย้ายถิ่นขนาดย่อม ซึ่งมีพัฒนาการมาจากยุค *เฮ็ดไฮ่เฮ็ดนา เต็มไฮ่เต็มนา เกษตรผสมผสาน และเผ่าวัวเผ่าไฮ่* โดยรูปแบบการออกมาอยู่อาศัยมีอยู่ 2 รูปแบบคือ การออกมาอยู่แบบถาวร และการออกมาอยู่แบบประจำโดยไม่เกี่ยวข้องกับฤดูกาล โดยสาเหตุการย้ายออกมาอยู่นอกหมู่บ้านมีปัจจัย 3 ระดับคือ ระดับหมู่บ้าน ระดับครอบครัว และตัวของเกษตรกร ปัจจัยระดับหมู่บ้านนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสที่เปลี่ยนแปลงจากภายนอก และถูกกระตุ้นเสริมจากภายในหมู่บ้าน ซึ่งเกิดจากการเพิ่มขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงภายในระดับครอบครัวโดยตรง และไปมีผลต่อการตัดสินใจในของเกษตรกรในการออกไปอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้าน (แสดงได้ดังภาพที่ 5-1)

ภาพที่ 5-1 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลให้เกษตรกรย้ายออกมาอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้าน

นอกจากนี้จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ผลักดัน (Push) ให้เกษตรกรออกมาอยู่นอกหมู่บ้านเกิดจากสภาพการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนเป็นหลัก แต่หากทำการพิจารณาถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงแล้วพบว่า การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนนั้นมีอิทธิพล (Influence) ต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยตรง นอกจากนี้ปัจจัยที่ดึงดูด (Pull Factors) ของเกษตรกรนั้นเป็นปัจจัยที่เกิดจากตัวเกษตรกรเป็นหลัก รวมถึงโอกาส (Opportunity) ที่เกษตรกรมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรที่มีของเกษตรกรเช่นที่ทำกิน รวมถึงปัจจัยจากภายใน ที่เข้ามาสู่ชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันการออกมาอยู่อาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านยังถือว่าพบได้น้อยมากแต่จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถบอกได้ว่า ในอนาคตนั้นการออกมาอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านนั้นมีโอกาสที่จะขยายตัวออกมาเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของประชากร และครอบครัวมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงมหาดไทย. 2551, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2551) และช่วงวัยของสมาชิกภายในครอบครัวก็จะแตกต่างกันมากขึ้นซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการศึกษา และวางแผนต่อไปในอนาคตถึงการจัดการและเตรียมการต่อไปสำหรับข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะคือ ข้อเสนอแนะในเชิงศึกษาต่อไป และข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงการศึกษา

การสร้างฐานข้อมูลความหนาแน่นของหมู่บ้าน: จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันนี้ยังไม่มีหน่วยงาน หรือการศึกษาใดได้ให้ความสำคัญกับความหนาแน่นของบ้านเรือนภายในหมู่บ้าน จนกระทั่งการศึกษาครั้งนี้ได้พัฒนาวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายในการศึกษา ดังนั้นควรมีการสร้างเป็นฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษาครั้งต่อไป ซึ่งอาจมีการขยายจากพื้นที่ชนบท เข้าไปสู่พื้นที่ตัวเมืองด้วย

การสร้างฐานข้อมูลของเกษตรกรที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน: สำหรับการศึกษาครั้งนี้พบว่าเกษตรกรที่ออกมาอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านนี้มีการเปลี่ยนแปลงการทำเกษตรที่มีความประณีตแต่อย่างไรก็ดีการศึกษาครั้งนี้ยังมีตัวแทนการศึกษาค่อนข้างน้อย ดังนั้นหากมีการทำการศึกษาต่อควรมีการสำรวจ และสร้างเป็นฐานข้อมูลของเกษตรกรที่ออกมาอยู่นอกหมู่บ้านเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาด้านอื่นๆ อีกต่อไป เช่น ความหลากหลายทางชีวภาพกับการทำเกษตรประณีตของเกษตรกรที่อยู่นอกหมู่บ้าน เหล่านี้เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

การขยายตัวของหมู่บ้าน: จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าอัตราความหนาแน่นของบ้านเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย (ผันตามจำนวนประชากร) ดังนั้นการขยายตัวของหมู่บ้านจึงมีโอกาสขยายตัวตามมาด้วย ทั้งนี้หากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดคือในระดับส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเตรียมแผนการรองรับกับการขยายตัวของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน อันได้แก่ ไฟฟ้า การคมนาคม น้ำ รวมไปถึงระบบการบำบัดเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนด้วย เพราะเนื่องจากชุมชนขยายตัวจะมีหลายปัญหาตามมา เช่น ปัญหาด้านเสียง ขยะ และน้ำเสีย เป็นต้น

การส่งเสริมเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ: เนื่องจากหลายโครงการภาครัฐที่ลงไปสู่ชุมชนส่วนใหญ่จะส่งผ่านไปสู่เจ้าหน้าที่ทำงาน และเจ้าหน้าที่ทำงานจึงประสานงานกับผู้นำชุมชน หรือหมู่บ้านโดยโครงการต่างๆ นั้นจะกระจายอยู่ในกลุ่ม หรือหมู่คนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน สาเหตุหนึ่งเกิดขึ้นจากการที่เกษตรกรอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านนั้นเวลามีการร่วมประชุม หรือลงชื่อเข้ารับความช่วยเหลือจากโครงการต่างๆ นั้นไม่ได้เข้าร่วม อาจเนื่องจากการไม่ได้ยินเสียงประกาศจากกระจายข่าวหมู่บ้าน หรือไม่ได้รับข่าวสารภายในหมู่บ้านจึงพลาดโอกาสในส่วนนี้ ทั้งนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งบางโครงการที่จำเป็นต้องดูแล และเอาใจใส่อย่างมาก อาทิ การเกษตรที่ผสมผสาน หรือเทคโนโลยีการทำเกษตร เกษตรกรกลุ่มที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้านควรจะได้รับพิจารณาในการดำเนินโครงการเหล่านี้

เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการถ่ายทอด หรือขยายผลการใช้จริง ภายชุมชนอีกด้วย เพราะจะช่วยให้ภาครัฐลดความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ พร้อมทั้งยังช่วยลดงบประมาณในการดำเนินโครงการด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. 2551. รายการข้อมูลสถิติสำคัญของกระทรวงมหาดไทย และจังหวัด (ตาราง), แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนประชากร จำแนกตามรายภาคปี พ.ศ.2549, แหล่งข้อมูล: http://www.moi.go.th/pls/portal/docs/PAGE/MOITEST/INDEX_MOI/STAT/TAB274296/DATA_STAT1_0.PDF. ค้นเมื่อวันที่ 19 พ.ค. 51.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. 2519. ทิศนบางอย่างทางภาคอีสาน: ของดีอีสาน. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร.
- ณรงค์ หุดานวัตร พรชัย จารุรัตน์จามร กมล เลิศรัตน์ อรรถชัย จินตะเวช วีระ ภาคอุทัย สุรพล รัตน์ โสภณ อานนท์ แยมตรี และวารินทร์ วงศ์หาญเขาวี. 2528. การพัฒนาเกษตรอีสาน เล่ม9 เรื่องเกษตรกรรมแบบผสมผสาน. คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดช ภูสองชั้น.2546. ประวัติศาสตร์สามัญชนของ คนทุ่งกุลลา. พิมพ์ครั้งที่2. บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) สำนักพิมพ์มติชน, กรุงเทพมหานคร.
- ธวัช ปุณโณทก. 2532. อีสาน: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต, การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีอีสาน. จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี ณ วิทยาลัยครู จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 30 มิถุนายน - 2 กรกฎาคม 2532. พิมพ์ที่ บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, กรุงเทพฯ
- บัวพันธ์ พรหมพิง.2545. รายงานการวิจัยเรื่องเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานห้าทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กรณีศึกษาบ้านท่า. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), กรุงเทพฯ. วิทยาลัยประชากรศาสตร์. 2552. ฐานข้อมูลประชากร (ฝ่ายวิจัย และศูนย์สารสนเทศฯ) การย้ายถิ่น, แหล่งข้อมูล: http://www.cps.chula.ac.th/research_division/theory/t_migration.html ค้นเมื่อวันที่ 6 ส.ค. 52.
- วิโรฒ ศรีสุโร. 2538. เกียงนาอีสาน: กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี อุดรธานี ยโสธร กาฬสินธุ์และสกลนคร. คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2551. ตาราง 4 ประชากรจากการทะเบียน เนื้อที่ ความหนาแน่น และบ้านจำแนกตามภาค พ.ศ. 2549, แหล่งข้อมูล: http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/table/files/1500300/2549/000/00_1500300_2549_000_000000_00200.xls. ค้นเมื่อวันที่ 19 พ.ค. 51.
- สุวิทย์ ธีรศาสตร์ และดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2541. ประวัติศาสตร์อีสาน หลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน. ภาควิชาประวัติศาสตร์ และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- อนุสรณ์ อุณโณ. 2546. ขบวนการเกษตรกรรมยั่งยืนในสังคมไทย และการเมืองของงานเขียนเกษตรกรรมยั่งยืน. ฝ่ายสนับสนุน และประสานงานวิจัย, มูลนิธิการเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย). กระทรวงเกษตร และสหกรณ์
- Dixon, C.j. 1978. Settlement and Environment in Northeast Thailand. Journal of Tropical Geography, Value 46 June 1978. Pp. 1-10.

- Evenrett S. L. 1982. *Population Estimates: Methods for Small Area Analysis*. Sage Publications, Inc. London, England.
- Fawcett T. J. 1985. *Migration Psychology: New Behavioral Models*. *Population and Environment*, V.8 Issue1&2. March.
- Kim, S. S., Choong-Ki, L., and David B. K. 2003. The influence of push and pull factors; at Korean national parks. *Tourism Management*, V. 24 (2003) Pp. 169 - 180
- Reeder, L. 2003. *Windows in White: Migration and the Transformation of Rural Italian Women, Sicily, 1880 – 1920*. Toronto: University of Toronto Press, 2003. xii plus 322 pp
- Pendlerton, R. L. 1943. Land use in Northeastern Thailand. *Geographical Review* 33: 15 – 41.
- Robin J. Pryor. 1979. *Migration and Development in South-East Asia A Demographic Perspective*. Kuala Lumpur Oxford University Press, Oxford New York Melbourne, 1979
- Shrestha, C.B., 1985 Kosinski,LA. And Elahi, K.M. (ed.): *Population Redistraton and Development in South Asia*, pp. 123-138. 1985 D. Reidel Publishing Company